

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Т. І. Швидка

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО в схемах і таблицях

Навчальний посібник

2-ге видання, перероблене і доповнене

Харків
«Право»
2019

УДК 346.1(084.2)
ШЗЗ

*Рекомендовано до друку на засіданні кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 2 від 10 вересня 2018 р.)*

Рецензент:

*Д. В. Задихайло – завідувач кафедри господарського права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор*

Швидка Т. І.

ШЗЗ Господарське право в схемах і таблицях : навч. посіб. / Т. І. Швидка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2019. – 136 с.

ISBN 978-966-937-745-6

У навчальному посібнику розглянуто основні теми курсу господарського права відповідно до програми. Загальна частина включає в себе питання поняття та принципів господарського права, загальні засади створення, функціонування та ліквідації суб'єктів господарювання, основи корпоративного права, договірному права, державне регулювання господарських відносин, інститут банкрутства, основи конкурентного права та ін. Особлива частина має огляд таких сфер регулювання, як торговельна діяльність, зовнішньоекономічна, ринок фінансових послуг, інвестиційна, інноваційна діяльність тощо. Усі положення систематизовані та представлені у вигляді схем і таблиць.

Для студентів та аспірантів юридичних і економічних спеціальностей, юристів-практиків, підприємців, а також усіх, хто цікавиться питаннями господарського права України.

УДК 346.1(084.2)

ISBN 978-966-937-745-6

© Швидка Т. І., 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Вступ

Розвиток підприємництва, як складного багатоаспектного виду діяльності, включеної у формат суспільних відносин ринкового типу, зумовив появу господарського права як галузі права із своїм власним предметом та методом регулювання. Господарське право є однією з найважливіших галузей в системі права, адже функціонування ринкової економіки є базою розвитку майже усіх інших типів суспільних відносин.

На сучасному етапі розвитку господарське право увійшло в національну правову систему із прийняттям акта про незалежність України та формуванням національної системи законодавства. Важливим кроком на шляху формування господарського законодавства стало прийняття Господарського кодексу України, який визначив основні правові режими господарювання та регулювання найбільш важливих господарських відносин. Але регулювання господарських відносин не обмежується тільки нормами Господарського кодексу. Регулювання різноманітних сфер господарювання носить спеціальний характер та потребує спеціального законодавчого регулювання. Великий вклад в розвиток науки господарського права внесли представники Донецької наукової школи господарського права (Інститут економіко-правових досліджень НАН України), Київської наукової школи господарського права, в особі кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка. У дев'яностих роках ХХ століття була створена Нова Харківська школа господарського права, представниками якої стала кафедра господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, а також Одеська школа господарського права (кафедра господарського права і процесу Національного Університету «Одеська юридична академія»)

Господарське право – це жива галузь право, яка постійно розвивається та має динамічну природу. Еволюція економічних відносин, поява нових сфер регулювання, відкриття нових ринків та запровадження новітніх технологій у виробництво, а також процеси глобалізації економічного життя спонукають до адаптації господарського законодавства України із законодавством Європейського союзу, та удосконалення механізму господарсько-правового регулювання.

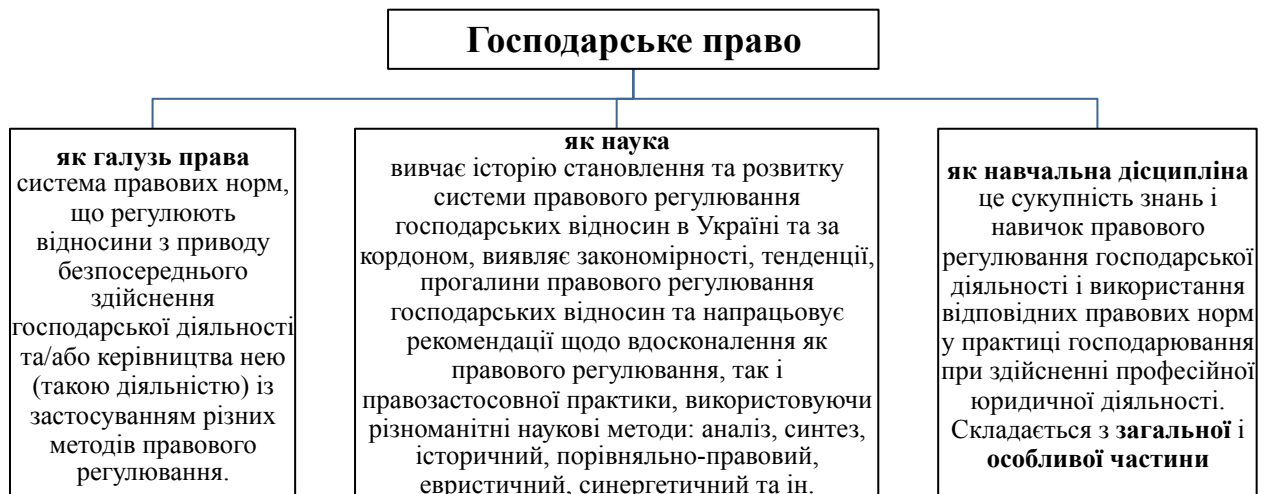
Предметом регулювання господарського права є господарські відносини, що мають комплексний характер (організаційно-господарські, господарсько-виробничі та внутрішньогосподарські відноси). Важливим аспектом регулювання є збалансування та регулювання взаємодії суб'єктів господарювання між собою, суб'єктів – господарювання та інвесторів, суб'єктів господарювання та споживачів, а також відносин між державою та бізнесом, між національною та світовою економікою в межах економічної кооперації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності тощо. Поряд з цим характерною рисою господарських правовідносин є поєднання правового регулювання на законодавчому і локальному рівні, що передбачає досягнення балансу ринкового саморегулювання з державним регулюванням економічних відносин.

Навчальний посібник побудований відповідно до структури курсу «Господарське право», що викладається студентам Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, та складається з двох частин (Загальної та Особливої).

Сподіваємося, що навчальний посібник стане у нагоді як студентам для оволодіння необхідними знаннями з курсу «Господарське право» та підготовки до іспиту, так і всім, хто цікавиться питаннями господарського права України.

1. Поняття і принципи господарського права

1.1. Поняття та предмет господарського права

1.2. Методи правового регулювання господарських відносин - базуються на двох основних принципах - загальнодозвільному і зобов'язуючому

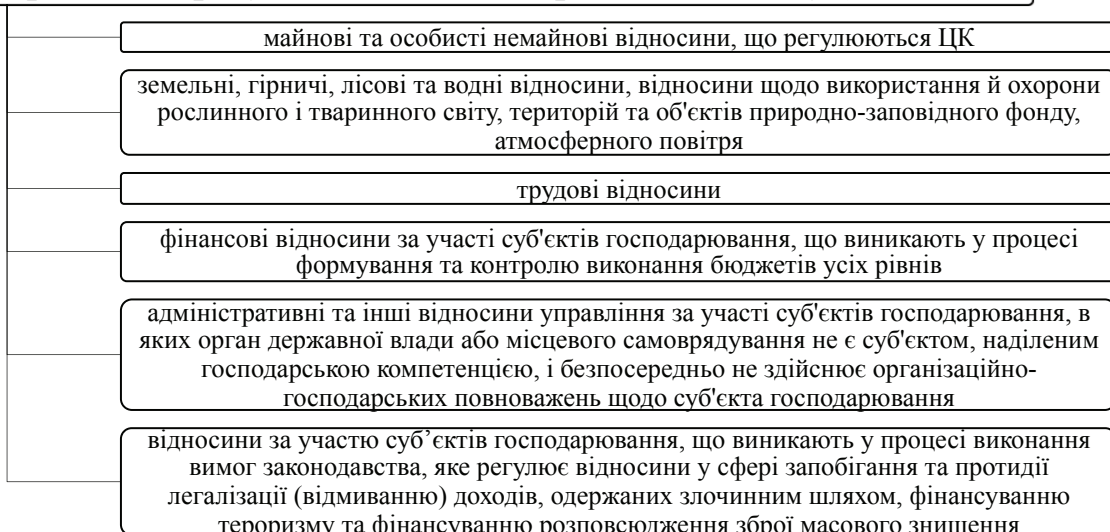
<p><i>Метод присписів</i> - Діяльність суб'єктів господарювання підпорядковується загальнодовизнаним принципам та передбачає дотримання всіх норм законодавства (державна реєстрація, отримання ліцензій, дотримання квот, інших спеціальних режимів)</p>	<p>дозволяє суб'єктам господарювання приймати самостійно (але в межах своєї компетенції) юридично значущі рішення, і передбачає обов'язок усіх інших суб'єктів не перешкоджати прийняттю та виконанню цих рішень</p>	<p><i>Метод координації</i> забезпечує прийняття юридично значущих рішень за згодою сторін, кожна із яких не вправі нав'язувати свої умови іншій стороні; рішення приймається на основі компромісу (укладення господарського договору)</p>	<p><i>Метод рекомендацій</i> передбачає видання компетентними органами адресованих суб'єктам господарювання пропозицій (рекомендацій) щодо певної (бажаної для суспільства, ефективної) поведінки (порядку дій) у сфері господарювання</p>
---	--	--	--

1.3. Поняття, ознаки та види господарських відносин

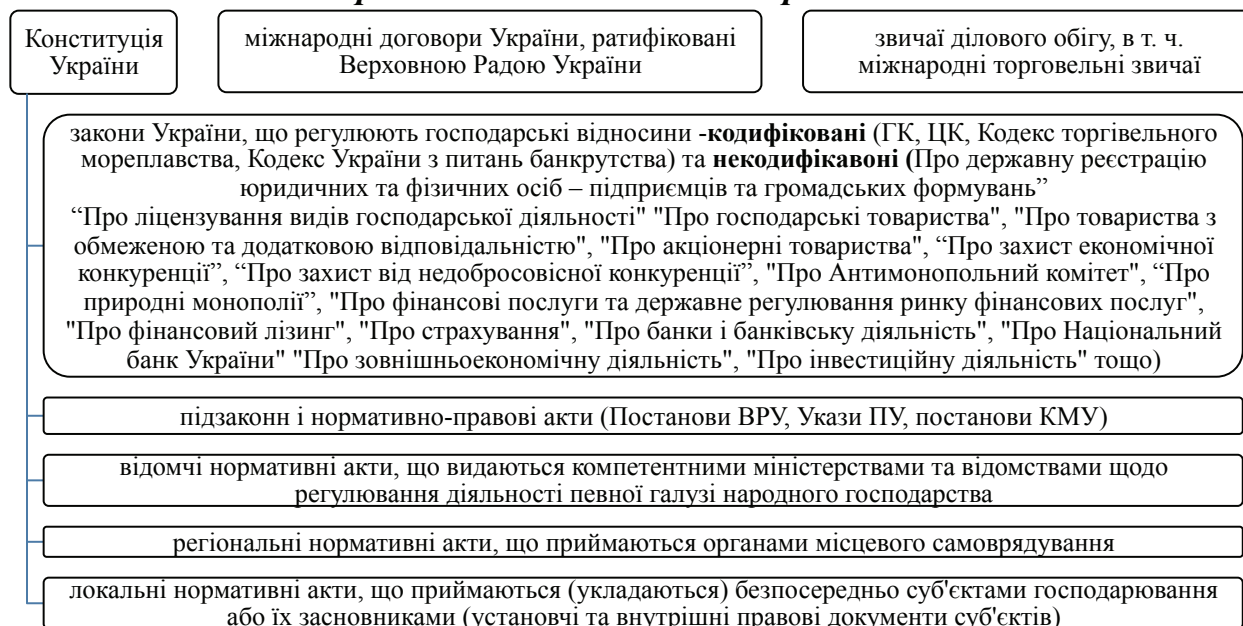
<p>Предмет господарського права становлять господарські правовідносини</p>
<p>Господарські правовідносини - це врегульовані нормами права (за допомогою методів господарського права) суспільні відносини, котрі виникають у сфері економіки (господарювання) щодо безпосереднього здійснення господарської діяльності та/або організації/управління такою діяльністю, характеризуються особливим суб'єктним складом, а також поєднанням організаційних і майнових елементів.</p>

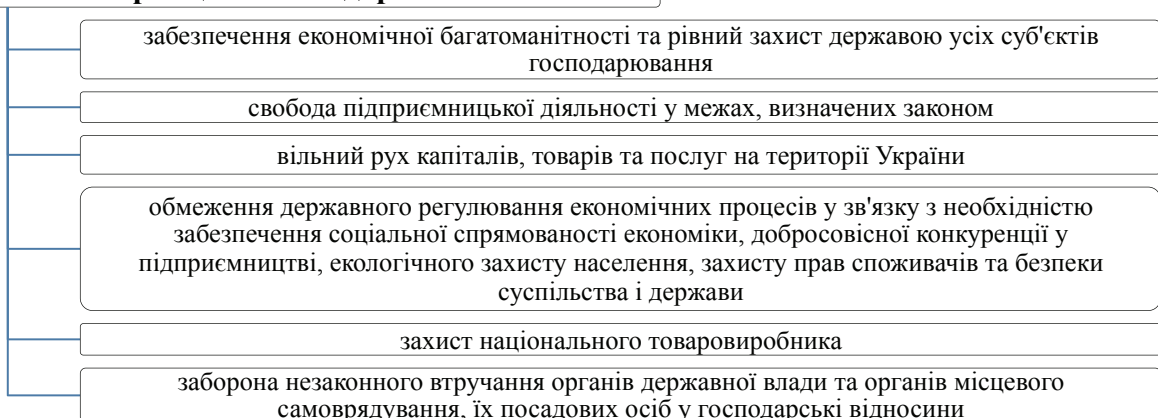
Не є предметом регулювання Господарського Кодексу (ст.4 ГК) :

1.4. Система господарського законодавства України

Загальні принципи господарювання ст.6 ГК

1.5. Поняття та види господарської діяльності

Господарська діяльність - це така суспільно-корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів і здійснюється професійно

Види ГД

комерційна ГД або підприємництво
з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку

некомерційна ГД
спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку

Діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів.

Ознаки підприємницької діяльності

сфера здійснення - суспільне виробництво (економіка)	самостійна	ініціативна	систематична	на власний ризик	професійні засади ГД	спеціальний суб'єкт – здійснюється суб'єктами господарювання	мета - отримання прибутку	поєднання публічних і приватних інтересів
--	------------	-------------	--------------	------------------	----------------------	--	---------------------------	---

Господарська діяльність здійснюється на засадах, що враховують, ринкову орієнтацію економіки і, передбачають значну свободу для суб'єктів такої діяльності, а з іншого, - соціальне спрямування господарської сфери, що зумовлює встановлення певних обмежень для суб'єктів господарювання з метою врахування публічних інтересів (суспільства, держави, територіальної громади/громад, типових приватних інтересів громадян та організацій) у дотриманні встановленого державою **суспільного господарського порядку**.

Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Принцип свободи підприємницької діяльності передбачає:

- право займатися підприємницькою діяльністю
- самостійно обирати вид діяльності та організаційно-правову форму
- вирішення питань щодо вибору ринків збуту, постачальників та споживачів
- вибір стратегії і тактики здійснення обраного виду господарської діяльності
- вільний найм підприємцем працівників
- встановлення ринкових цін
- вільне розпорядження прибутком
- право на захист комерційного інтересу
- самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд

обов'язково повинна бути державна реєстрація

Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню

існують обов'язки щодо отримання дозвільних документів, дотримання стандартів, сплачувати податки

Заборони

За суб'єктом: підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, військовослужбовцям, посадовим особам органів прокуратури, суду, Служби безпеки, особам, які мають непогашену судимість (ст 42 КУ)

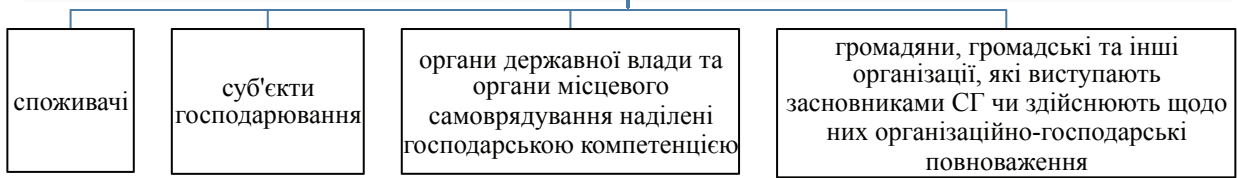
За видом діяльності: здійснюють виключно державні та комунальні підприємства, установи, організації (обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; охорона особливо важливих об'єктів права державної власності, проведення криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних експертиз тощо;

За організаційно-правовою формою: здійснення у встановленій організаційно-правовій формі (банки - АТ та кооперативний банк; страхові компанії не можуть створюватися у формі ТОВ);

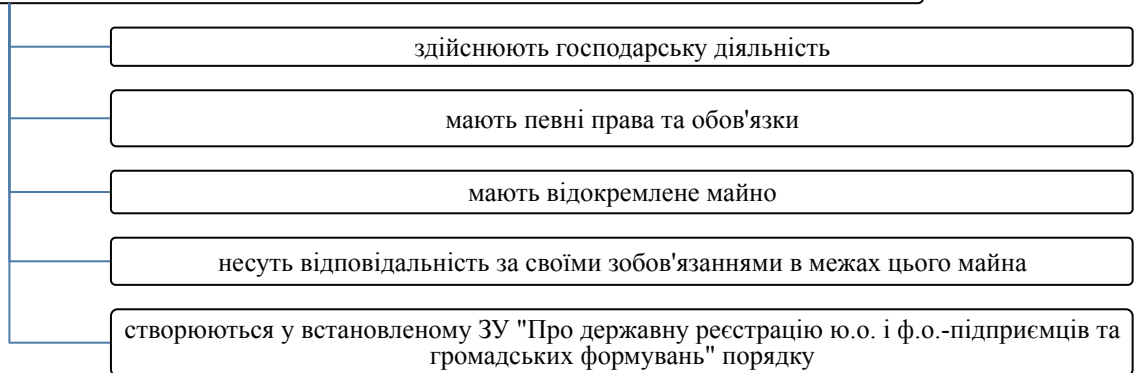
2. Суб'єкти господарської діяльності

2.1. Поняття, ознаки і класифікація суб'єктів господарювання

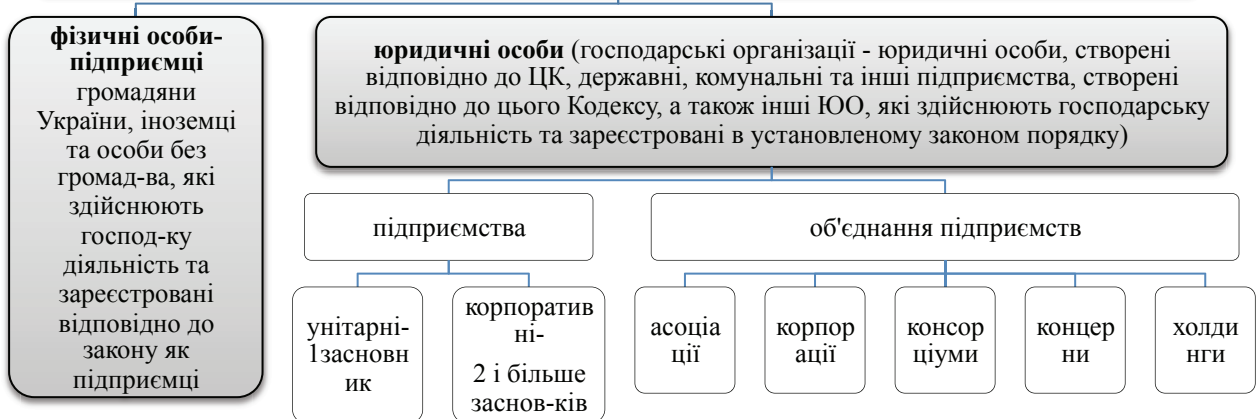
Учасники відносин у сфері господарювання згідно зі ст.2 ГК

Суб'єкти господарювання – учасники господарських відносин, які

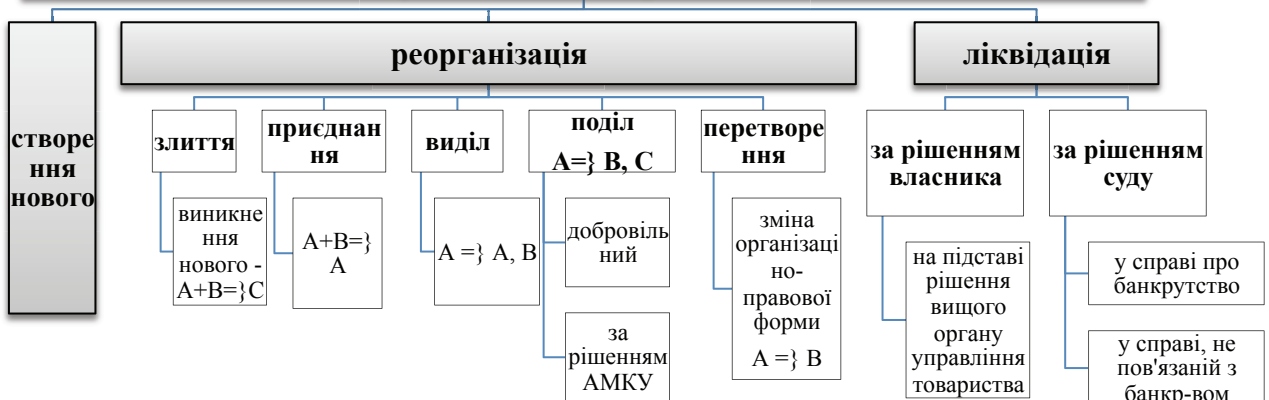

Суб'єкти господарювання

Створення СГ здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства

Суб'єкт господарювання

Установчі документи

В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом

засновницький договір

статут

модельний статут

2.2. Фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності

Фізична особа-підприємець (ФОП)

Громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації

ФОП відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернено стягнення

ФОП може здійснювати підприємницьку діяльність: безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється; із залученням або без залучення найманої праці; самостійно або спільно з іншими особами

ФОП здійснює управління заснованим ним приватним підприємством безпосередньо або через керівника, який наймається за контрактом. У разі здійснення діяльності спільно з іншими громадянами або юридичними особами – договір про спільну діяльність без створення юридичної особи

ФОП зобов'язаний:

якщо потрібно одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності

повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї підприємницької діяльності, що підлягають відображенню у реєстраційних документах

додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством

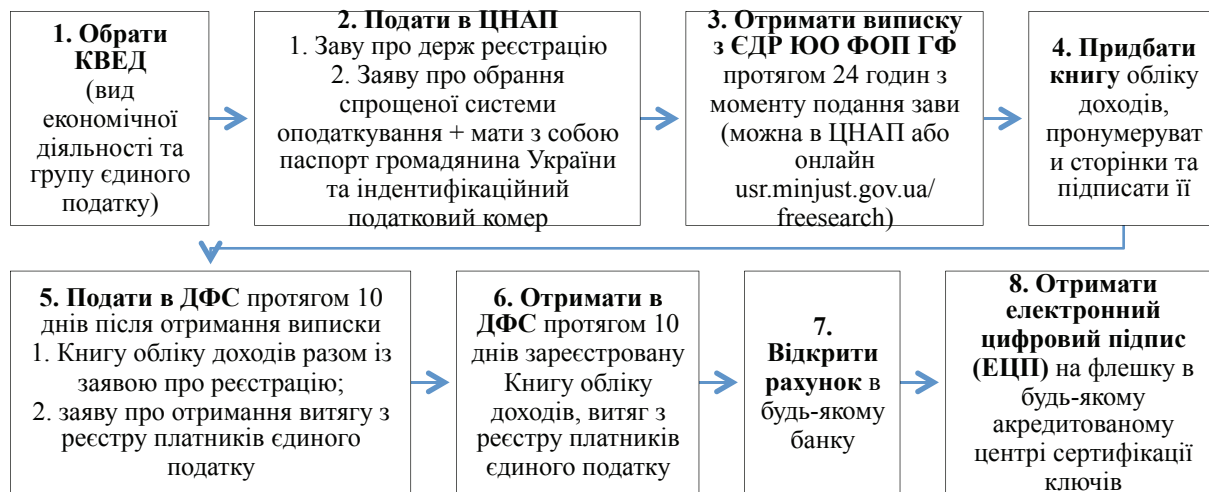
не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства

вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства

своєчасно надавати органам доходів і зборів декларацію та сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом

несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність за завдані ним шкоду і збитки

Алгоритм реєстрації ФОП

2.3. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання

Ознаки фіктивності

zareestrovano (perereestrovano) na nedijisni (vtراحeni, zagubleni) ta pidrobleni dokumenti

nezareestrovano u derzhavnih organah, yaksho obov'yazok reestracii peredbacheno zakonodavstvom

zareestrovano (perereestrovano) u organah derzhavnoi reestracii fizичними особами z podalshoju peredacheu (oformlenniam) u volodinnia чи upravlinnia pidstavnim (neisnuyuchim), pomerlim, bezvisti zniklim osobam або takim osobam, sho ne mali namiru provaditi finansovo-gospodarsku diyalnist' або realizuvuvati povnovazhenня

zareestrovano (perereestrovano) ta provadzheno finansovo-gospodarsku diyalnist' bez vidoma ta zgoti yogo zasnovnikiv ta priznachениh u zakonnomu porядку kerivnikiv

2.4. Поняття та ознаки підприємства

Підприємство - самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому ГК та іншими законами.

Ознаки підприємства

самостійний суб'єкт господарювання

sho diє na pidstavі statutu або model'nogo statutu

može funktsionuvati na bud' yakii formi vlasnosti

stvorений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами

stvorюється для задоволення суспільних та особистих потреб

shlyakhom sistematичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності

має власне найменування

має відокремлене майно, яке може бути закріплено на праві власності, оперативного управління чи господарського відання

самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки (мати печатку не є обов'язком згідно із ст.58¹ ГК

має права та несе обов'язки, пов'язані з виконуваною ним діяльністю, в тому числі має права юридичної особи (наявність господарської правосуб'єктності)

Підприємство може складатися з виробничих структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділень, дільниць, бригад, бюро, лабораторій тощо), а також функціональних структурних підрозділів апарату управління (управлінь, відділів, бюро, служб тощо).

Підприємство має право створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які не мають статусу ЮО і діють на основі положення про них, затвердженого підприємством.

Підприємства можуть відкривати рахунки в установах банків через свої відокремлені підрозділи відповідно до закону.

Підприємства, крім державних та комунальних підприємств, зобов'язані встановлювати свого кінцевого бенефіціарного власника (контролера), регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом.

Управління підприємством здійснюється відповідно до його установчих документів на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна і участі в управлінні трудового колективу, власником безпосередньо або через уповноважені ними органи

2.5. Види та організаційно-правові форми підприємств

залежно від форм власності	<ul style="list-style-type: none"> • приватне підприємство • підприємство колективної власності • комунальне підприємство • державне підприємство • підприємство, засноване на змішаній формі власності • спільне комунальне підприємство
за критерієм наявності у статутному фонді іноземної інвестиції	<ul style="list-style-type: none"> • підприємством з іноземними інвестиціями якщо в іноземна інвестиція становить не менш як 10% • іноземне підприємством - в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить 100%
залежно від кід кількості працюючих та обсягу доходу	<ul style="list-style-type: none"> • мікропідприємства (працівників не більше 10 осіб та річний дохід не перевищує 2 млн. євро) • малі підприємства (працівників не більше 50 осіб та річний дохід не перевищує 10 млн. євро) • великі підприємства (працівників більше 250 осіб та річний дохід перевищує 50 мільйонам євро) • середні підприємства – всі інші
залежно від способу утворення	<ul style="list-style-type: none"> • корпоративні (утворюється двома і більше засновниками) • унітарні (створюється одним засновником)

2.6. Державні та комунальні унітарні підприємства

Державне унітарне підприємство

- утворюється компетентним органом державної влади
- майно перебуває на праві господарського відання (державні комерційні підприємства) чи праві оперативного управління (казені підприємства)
- найменування повинно містити слова "державне підприємство"
- не несе відповідальності за зобов'язаннями власника і органу влади, до сфери управління якого воно входить
- Особливості управління державним унітарним підприємством визначаються Законом України "Про управління об'єктами державної власності"
- Органами управління державного унітарного підприємства є керівник підприємства та наглядова рада підприємства
- Особливості управління державним унітарним підприємством оборонно-промислового комплексу визначаються Законом України "Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі"
- Річна фінансова звітність державного унітарного підприємства може підлягати обов'язковій перевірці незалежним аудитором.

Види державного унітарного підприємства

Казенне підприємство
(без мети отримання прибутку)

Комерційне підприємство
(мета-отримання прибутку)

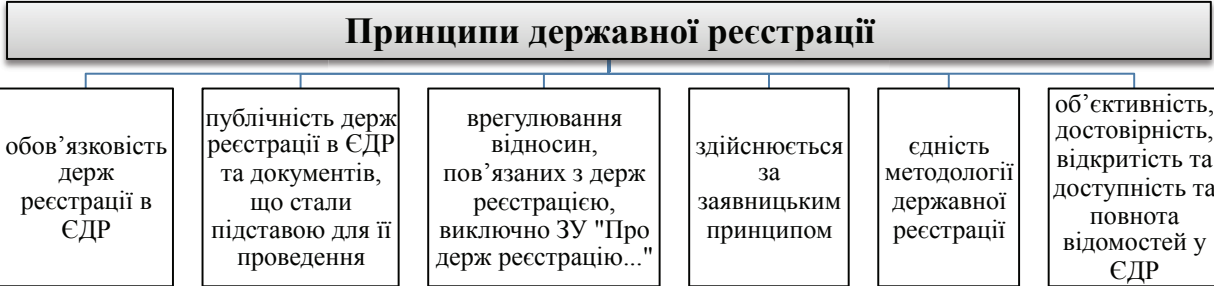
Державне підприємство, його дочірні підприємства, а також підприємства, господарські товариства, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків належить державному підприємству, об'єднання таких підприємств, у разі здійснення ними закупівель за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує межі, визначені ч.1 статті 2 Закону України "Про публічні закупівлі", оприлюднюють на веб-порталі Уповноваженого органу, визначеного Законом України "Про публічні закупівлі", звіт про укладення договору про закупівлю товарів, робіт і послуг за кошти підприємств та інформацію про зміну його істотних умов не пізніше ніж через сім днів з дня укладення договору про закупівлю або внесення змін до нього.

2.7. Державна реєстрація суб'єктів господарювання

Суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа - підприємець у порядку, визначеному Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань" від 15.05.2003 № 755-IV

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань (далі ЄДР) єдина державна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи

Система органів державної реєстрації

Міністерство юстиції України

інші суб'єкти державної реєстрації

Державним реєстратором може бути громадянин України, який має вищу освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації (крім нотаріусів), та нотаріус

Державна реєстрація та інші реєстраційні дії проводяться на підставі

документів, що подаються заявником для державної реєстрації у паперовій чи електронній формі

судових рішень, що набрали законної сили та тягнуть за собою зміну відомостей в Єдиному державному реєстрі

Вимоги до найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу

Найменування ЮО повинно містити інформацію про її **організаційно-правову форму** (крім держ органів, органів місцевого самоврядування, органів влади АРК, державних, комунальних організацій, закладів, установ, а також стосовно найменування релігійних організацій) **та назву**.

назва ЮО може складатися з власної назви ЮО, а також містити інформацію про мету діяльності, вид, спосіб утворення, залежність ЮО та інші відомості згідно з вимогами до найменування окремих організаційно-правових форм ЮО

найменування не може бути тотожним найменуванню іншої ЮО (крім органів місцевого самоврядування)

у найменуванні ЮО забороняється використовувати: повне чи скорочене найменування державних органів або органів місцевого самоврядування, або похідні від цих найменувань, або історичні державні найменування, перелік яких установлює КМУ, - у найменуваннях ЮО приватного права; символіку комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів; терміни, аббревіатури, похідні терміни, заборона використання яких передбачена законом

законами можуть бути встановлені особливості найменування деяких товариств

Порядок проведення державної реєстрації

1) заповнення форми заяви про державну реєстрацію

2) прийом документів за описом - у разі подання документів у паперовій формі

3) виготовлення копій документів в електронній формі

4) внесення копій документів в електронній формі до ЄДР

5) перевірка документів на наявність підстав для зупинення розгляду документів;

6) перевірка документів на наявність підстав для відмови в державній реєстрації;

7) прийняття рішення про проведення реєстраційної дії

8) проведення реєстраційної дії, за відсутності підстав для зупинення розгляду документів та відмови в державній реєстрації шляхом внесення запису до ЄДР

9) формування та оприлюднення на порталі електронних сервісів

10) видача за бажанням заявника виписки з ЄДР